

Антологија

СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Војислав Ј. Илић

ДЕЧЈА ЗБИРКА ПЕСАМА

„Антологија српске књижевности“ је пројекат дигитализације класичних дела српске књижевности Учитељског факултета Универзитета у Београду и компаније Microsoft®

Није дозвољено комерцијално копирање и дистрибуирање овог издања дела. Носиоци пројекта не преузимају одговорност за могуће грешке.

Ово дигитално издање дозвољава уписивање коментара, додавање или брисање делова текста. Носиоци пројекта не одговарају за преправке и дистрибуцију измењених дела. Оригиналno издање дела налази се на Веб сајту www.ask.rs.

Војислав Ј. Илић

ДЕЧЈА ЗБИРКА ПЕСАМА

Садржај

I	2
ШКОЛСКО ЗВОНЦЕ	3
СРПКИЊИЦА	5
РАЗГОВОР МАЛЕ СРБАДИЈЕ С ОТАЏБИНОМ	6
II	7
ВЕСНИК ПРОЛЕЋА	8
ПРОЛЕТЊА ЗОРА	10
ЦВЕТАК	11
МЛАДОСТ	12
У ПРОЛЕЋЕ	13
ПЕСМА	14
НА СТЕНИ	15
ГРМ	16
III	17
ВЕЧЕ	18
ЛАКУ НОЋ!	19
МОЛИТВА	21
МОЛИТВА	22
У НОЋИ	23
У ОСАМИ	25
ЗВЕЗДА	26
АНЂЕО МИРА	27
IV	28

ЛАСТАВИЦЕ	29
ЗАДОЦЊЕНИ ПУТНИК	30
ПОСЛЕДЊА РУЖА.....	31
У БЕРБИ	33
ЈЕСЕН	35
У ПОЗНУ ЈЕСЕН	36
СУМОРНИ ДАН.....	38
ПОСЛЕДЊИ ГОСТ.....	39
Т	40
V	42
ПРВИ СНЕГ	43
ЗИМСКО ЈУТРО.....	44
ЗИМСКА ИДИЛА	45
VI	49
НА ВАРДАРУ	50
ВЕКОВНИ СТРАЖАР	51
РОДОЉУБ.....	53
НА ГРОБУ ВОЈВОДЕ ДОЈЧИНА У СОЛУНУ	55
НА ПРОСЛАВУ КОСОВСКЕ ПЕТСТОГОДИШЊИЦЕ	57
МУРАТОВО ТУЛБЕ.....	60
ТУРСКА.....	62
VII	63
НА НОВУ ГОДИНУ	64
НА НОВУ ГОДИНУ	65
СРПЧИЋИМАНА НОВУ ГОДИНУ	67
VIII	70
НА ТИЧАРУ	71
ПЕЋИНА НА РУДНИКУ	73
ПРАВЕДНИК.....	78
СВЕТИ САВА.....	80
СВЕТИ САВА.....	82
IX	84
БРОДАР	85
ПОЖАРНИЧКА ПЕСМА.....	86
НА ДНУ РЕКЕ	88

ДЕЧЈА ЗБИРКА ПЕСАМА

I

ШКОЛСКО ЗВОНЦЕ

Већ се губи жарко лето,

И пролећа вене крас —
Јоште мало зиме ето,
Да поздрави мразом нас.
Вредне пчеле, миле тице,
Остављају цветни луг,
И лагане ластавице
На далеки беже југ.

Када стегну зимске студи,
И завеје први снег,
Школа нама заклон нуди,
Школа наша — наш је збег,
Нека лете тице лепе,
Куда љупко сунце сја,
Нас просвете зраци крепе,
Гониоци сваког зла.

Већ се губи жарко лето,
И пролећа вене крас —
Јоште мало зиме ето,
Да поздрави мразом нас.
Чуј! На школи разлеже се
Нашег звона мили глас,
К'о да вели: Скупљајте се,
Мајка школа зове вас!

СРПКИЊИЦА

— **С**рпкињице селе, Српкињице млада,

Где си до сад била? Куда мислиш сада?

— У игри, у пољу провела сам лето,

Па весело сада у школу ме ето.

Ах, како је лепо, кад би мог'о знати,

Равним пољем ићи, шарно цвеће брати!

Мој најлепши венац што сам пољем брала,

Учитељу своје баш сам јутрос дала —

Тим најлепшим цвећем, као даром славе,

Да икону кити светитеља Саве.

РАЗГОВОР МАЛЕ СРБАДИЈЕ С ОТАЏБИНОМ

О

таџбино, мајко моја,

И дедова мојих славни',
Докле стижу крила твоја
И питоме твоје равни?
Покажи им међе своје,
Твоје горе, реке твоје.

„Од Солуна до Будима
И где Тимок златни стиже,
И где шуми бистра Уна,
И Ловћен се небу диже —
То су моје кршне горе,
Куда Срби српски зборе”.

Отаџбино, мајко моја,
Што је тужно лице твоје?
Зашто храбра деца твоја
Сузом квасе лице своје?

Какав бол им мучи груди,
И дубоки уздах буди?

„Моја деца сузе лију,
Јер их душман мучи стари,
Душмански им крвцу пију:
Турци, Немци и Маџари,
Што слободан свуда није,
Зато Србин сузе лије”.

Отаџбино, мајко тужна,
Има л' кога у мом роду,
Да распали роба сужна,
На бој свети за слободу,
К'о у доба она стара,
Против Хуна и Авара?

„Прихватите луч слободе
Усред ове ропске таме;
А старији нек вас воде
Где гинути вала за ме:
Књига, то је луча твоја,
Србадијо, надо моја!”

II

ВЕСНИК ПРОЛЕЋА

од зрацима топлог сунца

Природа се из сна креће;
Са жубором бујни поток
У долине мирне слеће.

Само горе, на висини,
Још се беле пусте равни.
И гаврани с криком лете
У вечерњи сутон тавни.

Ал' крај реке, у долини,
Где травица ниче мека,
Топли ветрић пољуљује
Вито стабло кукурека.

После дуге, мрачне зиме,
К'о првенче младог цвећа,
Из влажне се земље диже

Први весник премалећа.

Још су голе тихе равни
И песма се још не хори,
Само смрека зелени се
У дубокој, тавној гори.

Ал' кад топли, благи ветрић
Са жаркога југа пирне,
И заблеје бели јањци
Кроз долине наше мирне;

Од мирисног благог јутра
Док се сунце још не смири
То ће цвеће брати деца,
Миле сеје и пастири.

И песма ће да се хори,
И фрулице слатка јека,
И косе ће да се вију
Под венцима кукурека.

ПРОЛЕТЊА ЗОРА

Н а истоку плавом рујна зора руди;

Дижите се, децо, дижите се, људи.

Устале су пчеле, подигло се цвеће,
Са далеких гора поветарац леће;

У мирису цвећа, у бисерној роси
Он вам свако здравље и весеље носи.

По пољима травним разлеже се јека,
Одјекује небо и гора далека.

И кроз тихе равни поточић кривуда,
А песме и свирке разлежу се свуда...

Од здравља и среће надимљу се груди,
Устаните, децо, рујна зора руди.

ЦВЕТАК

Ј а видех цветак мали

У трави зеленој;
И истргнут' га хтедох
У жељи пламеној.

Ал' он се тужним гласом
Отпоче молити:
— Ах — брате, добри брале!
Немо ме ломити.

— Ја миром ваздух појим,
Миришем људима;
А онако би свео
На твојим грудима!

МЛАДОСТ

Раскошног пролећа крас

Лептирак облеће мали
И пије медену сласт,
И, блажен, Господа хвали.

Он не зна за тешки јад,
И тражи мирисно цвеће —
Тако и живот млад
Весело с песмом се креће.

У ПРОЛЕЋЕ

ремалеће кад засија,

Зазелени тавна гора,
Кад с пучине сињег мора
Благи ветрић заћарлија:

У те дане моја душа,
Као росом умивена,
Спокојније песме слуша
Болно слатких успомена —

А у сусрет зоре ране
Кличе песму нових жеља,
И том песмом слави дане
Васкрснућа и весеља.

ПЕСМА

арен лептир шири крила

Кроз пролетњи свет,
Па их свија задовољно
Са цвета на цвет.

Кад помамни оркан душе
И помрачи дан —
У бокору рујних ружа
Он почива сан.

А кад сунце с нова сијне,
Замирише свет,
Он спокојно опет лети
Са цвета на цвет.

НА СТЕНИ

З
евсова пламена стрела на стену удари доле,

И стена на двоје пуче... Брујећи у току своме,
Водопад растресе гриву и обе раздвоји поле,
И бурни његов лет
Са горском студеном струјом у цветне потече равни,
У туђ, у далек свет.
У рано пролеће тако сурови горштак се вере,
Слушајућ' срдите вале, што храшће столетно ломе;
И смело, над повор нагнут, мајкину душицу бере;
И пева суморну песму о тужном растанку своме;
И чудни његов глас
у мени душу стреса, к'о лахор што стреса крилом
Зелени вити клас.

ГРМ

М

уњом опаљен грм на суром пропланку стоји,

К'о црн и мрачан див. И густе травице сплет

Горди му увија стас — и горски несташан лахор

Лелуја шарен цвет.

И зима дође већ; и својом студеном руком

Покида накит сав и гору обнажи сву,

Ал' многа зима још са хладним ветром ће доћи,

А он ће бити ту.

III

ВЕЧЕ

Р

умене пруге већ шарају далеки запад,

Клонуо почива свет. Са мирних далеких поља
Уморни ратар с песмом журно се ноћишту спрема,
И само час по час зајечи шарена доља.

Од шкрипе точкова колских. Гонећи весела стада
Безбрижно пастир млад у звучне двојнице свира,
А његов космати пас, подвивши репину лено,
Корача упоред с њим. Копрена дубоког мира

Увија поља и равни. Румене пруге се гасе —
И бледи месечев зрак, светило небеских двора,
Кроз маглу диже се већ — и нема, дубока тама
Доводи бајну ноћ са сињег незнаног мора.

Све грли мир и сан. По кашто заурла само
Суседов стари пас, ил' позно дошавши с рада,
Испреже ратар плут и стоку уморну поји,
И ђерам шкрипи све и вода жуборећ' пада.

ЛАКУ НОЋ!

Л аку ноћ, лаку ноћ!

Сунце тоне за планине,
И последњи трне зрак;
Кроз пољане и долине
Прикрада се црни мрак.
Свуд спокојство тихо влада,
Лахор шуми, роса пада,
Лаку ноћ!

К'о шуштање мирног мора
Кроз тишину бруји глас,
То анђео поврх гора
Тихо слази међу нас...

Лаку ноћ, лаку ноћ!
Док не сване зора плава,
Док не гране бели дан,
По пучини заборава
Нек нас води слатки сан. —

Мир је. Тихо, к'о уздаси,
Изумиру светли гласи...
Лаку ноћ!

МОЛИТВА

Кад за гору сунца зађе,

Кад утрне бели дан,
И све живо мира нађе,
Што га благи даје сан —

Тад молитва Богу лети,
И нову ми даје моћ:
Пошљи мени, Боже свети,
Слатки одмор, лаку ноћ!

МОЛИТВА

Кад јекну звона с црквице старе,

Тихано, бôно, кроз ноћни мрак,
А суво грање зашпусти благо,
Љубећи први зоричин зрак —

Светиње пуна, душа ми леће
Тамо, где вечни борави Бог,
Па му се моли молитвом благом:
О, чувај, Боже, анђела мог!

Анђела оног, што блуди ноћу,
И с душе гони несносан сан,
И души мојој крепости даје,
У горки часак, у страшан дан.

Анђелским крилом нека ме штити
Кроз живот овај мучан и клет —
А смрт кад дође, нек са мношвом онда,
Ка небу зрачни управи лет!

У НОЋИ

З а даљна брда бели дан се скрива,

И тавне ноћи повија се сен;
Добрава нема, к'о да вечност снива,
Потмуло хуји... У засенак њен

По уској стази ја се будан крећем
И слушам шумор кроз дубоки мрак
И гледам земљу, окићену цвећем
И жудно пијем миришљави зрак.

Преда мном поток вије се и краде
К'о сјајна пруга, светао и чист,
И баца искре на гранчице младе,
На шарен цветак, на зелени лист.

Уокруг мене тишина је само,
Кроз брсно грање бледи месец сја —
Ја блудим даље... Ал' куда? и камо?
Нит' разум каже, нити срце зна!

Почива земља, почивају људи,
Осећам чисто како дише ноћ;
Ал' моје срце, али моје груди
Спокојства слатког не познају моћ.

Па ипак, ја бих до зорице ране,
Блудио тако по тишини тој,
Слушајућ' како дотичу се гране,
И тихо шире тајни шапат свој

У ОСАМИ

Кад одјекне славуј-песма у даљини,

И засија бледи месец на висини,
Кад уморан у осами свет почива,
По камену тихо струји вода жива,

Тада Господ од палата својих зрачних
Тихо слази над висове гора мрачних,
И уз песме анђеоске, пуне миља,
Руку диже и светове благосиља.

А чују ли дах Божији милиони,
Дах што струји по далекој васиони?
Дух га чује у шумору тавне ноћи,
И мисао, што се рађа у самоћи.

ЗВЕЗДА

Н оћ је ведро, блага,

Бледи месец сја,

У милини тоне

Васиона сва.

И звездице миле

Расипају зрак...

Само једна трепну,

Па је покри мрак.

Чија беше звезда?

Бог једини зна!

Спокојна је, мирна,

Васиона сва.

АНЂЕО МИРА

Н

оћ дубока влада и све живо спава,

На староме торњу поноћ откуцава —

И у томе часу, са гранчицом крина,

Анђео се спусти са рајских висина.

Све поспало ћути, нико се не буди;

Не виде га звери, не виде га људи.

Ал' осећа грање, па се тихо свија,

Осећа га лахор, па слатко ћарлија.

И анђео мира, кроз дубоку таму,

Спусти се пред олтар у пустој храму.

Па прекрстив руке на блажене груди,

Рујну зору чека, да небом заруди.

IV

ЛАСТАВИЦЕ

— **Л** аставице, тицо мила

Куда пружаш лака крила?

Зар је зима страшна тако,

Те развијаш крила јако?

— За пољима, за горама,

Јарко сунце сија нама.

Росно тамо цвета цвеће,

Не одлази премалеће.

Тамо, где се ласта спрема,

Нема зиме, мраза нема.

Ал' кад лето сијне само,

Доћи ћемо и ми амо,

ЗАДОЦЊЕНИ ПУТНИК

Н е дижу се више са шарених поља

Лагани лепири и свилена стада;
Све обави јесен магловитим велом,
И увело лисје на земљицу пада.

Одлетеле тице у далеке земље —
Само једна јоште путу се не спрема:
Лагана јој крилца поломили људи,
А без крила збора о полету нема!

И под хладним даждем, оборене главе,
Боно тиче снева своје миле сеје:
Како зраком лећу далеко, далеко,
Куда топло сунце целе зиме греје...

И у благом санку из прошлости давне
Болној тици тако протицаху дани;
Нит' се из сна креће, нит' очи отвара —
И снег тихо веје — да тиче сахрани...

ПОСЛЕДЊА РУЖА

О

дбегло је красно лето,

Оголео дô и брег

Мила поља и вртове

Завејао бели снег.

А последња рујна ружа,

У пустој врту мом,

Повила се тако тужно

На промрзлом стаблу свом.

Кад је студен ветар такне,

Стресајући снежни прâ,

Она тужно зашумори,

Повија се тихо сва.

А кад сијне премалеће

И отопи хладни снег,

Кад украси росним цвећем

Равно поље, травни брег,

Моја ружа биће љупка,
Јер ће доћи живот млад,
И весело с поветарцем
Ћеретаће срећно тад.

У БЕРБИ

О

живели виногради,

Хитамо им, ево, сви;

Ту се јури, трчи, ради,

Од песама поље ври —

У захлађу доле, усред густе сенке,

Поређане висе румене евенке,

Па те чисто маме: Ходи амо, ходи!

Та овако грожђе само овде роди!

А већ свака од њих румени се пуста,

Да ти сама вода удари на уста.

Разлежу се песме миле,

Од милине гори груд —

Берачице као виле

Неуморно лете свуд!

А стари бабајко надгледа и пази,

Обилази бурад, где се грожђе газе,

Па весео старац усред ове трке,
Задовољно суче рапчешљане брке;
Па скупио децу и грожђе им даје,
А песме се хоре — и веселе траје,
А деца се мала облизују само —
Та деца смо, деца — а шта друго знамо!

ЈЕСЕН

К

'о горда царица и бајна, са снопом златнога класја,

На пољу јесен стоји. Са њиме дражесне главе
Лиснатих врежа сплет чаробно спушта се доле,
До саме мирисне траве.

Пухором посут грозд у једној подигла руци,
И слатко смеши се на њ. Питоме и благе ћуди,
Припрема она сад спокојне вечери и дане,
И жетву богату нуди.

Како је мамљиво све! На старом огњишту мирно
Пуцкара црвенкаст плам. Кад магла покрије равни
И влагом испуни зрак, ту прошлост васкрсне древна,
И гатке времена давни'.

И позно у тавну ноћ разговор спокојно бруји,
Док дремеж не свлада све. И страсно шаптање тада
Кроз мирни прошупшти дом — ал' и то губи се брзо,
И сан лагано пада...

У ПОЗНУ ЈЕСЕН

Ч

уј, како јауче ветар кроз пусте пољане наше,

И густе слојеве магле у влажни ваља дђ...

Са криком узлеће гавран и кружи над мојом главом,

Мутно је небо сво.

Фркће окисо коњиц и журно у село граби,

И већ пред собом видим убоги и стари дом:

На прагу старица стоји и мокру живину ваби,

И с репом косматим својим огроман зељов с њом.

А ветар суморно звижди кроз црна и пуста поља,

И густе слојеве магле у влажан ваља дђ...

Са криком узлеће гавран и кружи над мојом главом,

Мутно је небо сво.

Сиво суморно небо... Са старих ограда давно
Увели ладолеж већ је суморно спустио вреже,
А доле, скрхане ветром, по земљи гранчице леже;
Све мрачна обори јесен, и све је пусто и тавно,
Без живота је све.
Изгледа, као да смрт уморну природу стеже,
И она тихо мре...

А по каљавом друму, погружен у смерној туги,
Убоги спровод се креће. Мршаво малено кљусе
Лагано таљиге вуче, а врат је пружио дуги —
И киша досадно сипи, и спровод пролази тако,
Побожно и полако.

СУМОРНИ ДАН

К

иша сипи... У даљини

Повила се магла густа;
Дан пролази у тишини,
Гора нема, поља пуста.
У Мртвилу све почива,
Нигде нема створа жива.

Свуда пустош и досада
Царује и влада,
Нити срце штогод жели,
Нит' се чему нада.

Расејано поглед блуди,
Тромо иду часи.
Из даљине звоно гуди,
Разлежу се гласи —
Одјекују на далеко...
Мора да је умро неко.

ПОСЛЕДЊИ ГОСТ

оноћ је одавно прошла. У крчми никога нема,

Осем крчмара старог, што згурен, крај топла плама,
Претура дебелу књигу. Напољу мртвило влада,
И ситна кишица сипи и густа царује тама.

У том се куцање зачу. У крчму уђе нагло
Чудноват некакав гост; усне му грозно се смеше,
Из празних шупљина очних студена пустош се шири,
У руци држаше косу. То Самрт ледена беше.

Крчмар је дремао мирно, држећи дебелу књигу.
Кад Самрт тихо му приђе и мирно стаде над њиме.
Па онда узедо перо с крчмарског прљавог стола,
И својом мртвачком руком записа сопствено име..

И за тим у буџак оде. Из танке полутаме
Страшно се кезила отуд... Ветар је са влажном руком
Тресао прозоре мутне и тешка храстова врата,
Звиждећи кроз празну крчму суморним и страшним звуком.

Т

од нама лисје шуштало је жуто,

Крај мене, душо, стајала си ти;
Мирна си била, — ах, и ја сам ћут'о,
Обома нама тужни бежу сни.

Тавно бледило по чеоцу твојме,
К'о признак смрти, ширило се свуд,
Валови туге у тренутку томе
Бурно су моју таласали груд.

То беше предзнак, да ће скоро доћи
Растанка нашег нежељени час,
К'о дим, к'о магла да ће радост проћи,
И небо да ће раставити нас...

Удар судбине обиш'о ме није,
Из гроба заман дозивљем те ја;
Јесењи ветар у лице ме бије,
Природа ћути око мене сва —

Ћути, и живот гони својим редом,
Не види тугу, не разуме јад,
Ни вреле сузе по лицу ми бледом,
Ни смрћу твојом оборен ми над.

V

ПРВИ СНЕГ

У

освитку зоре, кроз сумрачак тавни,

Покривене снегом почивају равни.

А студени лахор кроз долине мирне
Преко пустих поља кад-и-када пирне

И с вихором лаким сеоца се хвата,
Па засипље снегом и стрехе и врата.

А у селу јоште у прозорје мило
Ноћ, ведро и хладна, не подиже крило.

Из даљине само лисица се краде,
Па кокоши вреба и пилиће младе —

И од њених шапа и туна и тамо
У првome снегу траг се види само...

ЗИМСКО ЈУТРО

Јутро је... Оштар мраз спалио зелено лисје,

А танак и бео снег покрио поља и равни,
И сниски, тршчани кров. У даљи губе се брези
И круже видокруг тавни.

У селу влада мир. Још нико устао није,
А будан петао већ, живахно лупнувши крилом,
Поздравља зимски дан — и звучним ремети гласом
Тај мир у часу милом.

Ил' каткад само тек звиждање јасно се чује
И тежак, промук'о глас. То ловац пролази селом,
И брзе мамећи псе, погурен у поље жури,
Покривен копреном белом.

Свуда је пустош и мир. Ноћна се кандила гасе —
А свежи јутарњи дах прелѐће долине мирне,
И шум се разлеже благ, кад својим студеним крилом
У голе гранчице дирне...

ЗИМСКА ИДИЛА

З

има је покрила снегом долине и поља равна,

И тавне, високе горе. Вихори снежнога праха
По пустом вију се пољу, и цела природа ћути,
И листак последњи вене од зимског студеног даха

Весело пуккара пламен у скромној избици нашој,
И мачак на банку дрема. Кроз таму вечери бледе
Дугачке и светле сенке по зиду чудно се вију,
А око огњишта сниског озебла дечица седе.

Деда узео лулу и с пажњом о длан је бије,
Па испод појаса вади листове дувана сува,
И кад их изгњави добро, он онда напуни лулу,
И мирно пушећи слуша ветрину што пољем дува.

По кашто зашкрипе селом волујска дрвена кола,
И гавран над њима гракне. За тим се разговор чује.
То се комшија Панта сигурно из горе враћа,
Па журно испреже стоку и чељад по кући псује.

А деда овако прича: „Одавна, у селу нашем,
Живљаше убога жена са малим јединцем својим.
То беше немирни Павле. Памтим га и сада лепо,
И ако то беше давно, у младим данима мојим.

Хиљаду осамсто... (Сад не знам којега лета,
Ал' Бунопарта је онда на Руса пошао био) —
Зима је велика била. Реке се замрзле рано,
А снег од осам стопа пола је и горе крио.

У једно студено јутро, кад мајка не беше дома,
Мали се подиже Павле и оде ван нашег села
И никад не дође више. Људи га тражили ваздан,
А јадна његова мајка плачући живот је клела.

Тако је плакала она ваздан и сву ноћ горко,
Вртећи вретено танко. Она је молила Бога,
Да јој бар место каже, на коме оконча Павле,
Те једном да види јоште умрлог јединца свога.

Богу се досаде молбе, огрне свој топли ћурак,
И зовне Светога Петра. Петар му истину каже,
Зашто та жена плаче. То буде Господу криво,
Узме палицу, дакле, и пођу, да Павла траже.

Нађу га у самом рају... Он се попео лепо
На рајску лиснату вођу, па златне јабуке једе;
А доле, на цветном поду, у белом и чистом руву,
Још многа некаква деца јабуке једу и седе.

Међ њима јагањци блеје и звонца сребрна звоне,
И многи лептири лете по рајском мирисном цвећу;
Кроз цветне пољане рајске бисерне протичу реке,
И рајске, шарене тице на мирне обале слећу.

А Господ подвикну тада: „О Павле, чапкуне један,
Ко те је довео амо, да рајске јабуке млатиш?
Силази са воћке доле! Обуј се и натраг иди,
Па мајку да слушаш лепо, кад своме дому се вратиш”.

Једне вечери, децо, Павле се поврати кући;
Кириције га нашле, што често пролазе селом:
Полумртав је леж'о на снежном сеоском друму,
Уморан, блед и занет са јако прозебним телом.

Ми смо од њега чули, како је на небу био,
Јер нам је причао увек о рајском животу своме;
Али од тога дана мајку је слушао лепо,

После је, заната ради, у варош отиш'о с њоме”.

Штекће лисица гладна и вихор пољаном душе,
А око појата селских са риком облазе вуци;
У селској чађавој крчми свирка се и песма чује,
И једнолико, ситно хоре се њихови звуци —

И тону у јасној ноћи... На сниском огњишту старом
Огроман мачак дрема крај огорелог пана,
Кад вихор налети јаче он лено отвори очи,
Па зевне немарно дваред и опет спокојно сања.

VI

НА ВАРДАРУ

Суро, вечито стење гордо се у небо диже,

Над урвинама тавним орли се с облаком боре;
А доле, са страшним шумом, Вардар се пени и стиже,
И пада, кроз уске кланце, у Сиње Јегејско Море.
О вали, о реко српска! Столећа тако се губе
И као таласи тону у море вечности тавне...
Ал' твоје бисерне капље камена подножја љубе,
Где споменици стоје народне прошлости славне.
Али ће к'о рајски феникс, сијнути слобода мила,
И ја ћу стојати ведар, где сада погружен стојим,
И наш ће ор'о бели широко развити крила
Над урвинама твојим.

ВЕКОВНИ СТРАЖАР

К од просека древног града,

Где с тутњавом Вардар стиже,

К'о огромне развалине.

Под небо се стење диже.

На висове стења тога

Не достижу живи људи,

Ту једино дивља коза

Кроз урвине мрачне блуди. —

У подножју Вардар шуми

И високо баца пене,

И с тутњавом ломи вале

О вечите, хладне стене.

Ал' над висом, што се диже

Парајући магле плаве,

Живи један сведок стари

Српске снаге, српске славе,

Пет векова он стражари,
Без одмора и без смене,
Пет векова он стражари
С ове страшне, суре стене.

А тај вечни, сури стражар —
То је царски ор'о стари
Над суморним урвинама
Столећима што стражари.

Он облаке крилом туче
И огњене муње баца,
И кликтањем оглашава
Дивну славу праотаца.

И туђинац чује усклик,
Са висова што се хори,
И застрашен дуго блуди
По суморној, тавној гори.

А кроз кланце бурни Вардар
Са тутњавом баца пене,
И ломи се с мутним валом
О вечите, хладне стене.

РОДОЉУБ

Ја сам путник са Вардара,

Где је Српство без слободе;
Ал' сам чуо тужан жубор
И Миљацке, бистре воде.
Видео сам реке обе,
Мој Србине, сужњи робе!

Не хоре се песме тамо
Са лаганих тамбурица,
Суморне су песме њине
И суморна њина лица,
Ал' им језик слатко звони.
Којим зборе милиони.

Оништују обичаје.
Али прошлост више свега,
А уз гусле прослављају
Обилића, Скендербега
И Косово Поље равно,

Где нам паде царство славно.

Надају се и чекају

На минулу славу стару,

Да завришти српски коњиц

На Миљацкој и Вардару —

Надају се, српски сине:

Не превари наде њине!

НА ГРОБУ ВОЈВОДЕ ДОЛЧИНА У СОЛУНУ

1

о светим пољима отаџбине моје

Многе свете хумке растурене стоје,
Где витези врли у данима славе
Положише главе.

2

Од капија тврдих Виндобоне града
До обала цветних где пролеће влада
Гроб до гроба лежи и сведочи јавно,
Да гинусмо славно.

3

Па и овај спомен, где замишљен стојим,
Јесте неми сведок о витешкој сили...
Међу царства твога гробницама твојим
Ми смо бележили.

4

Ни црни кипарис, ни зелена трава
Твоју свету хумку не покрива собом,
Дојчине-витеже! Ал' је никла слава
Над сравањеним гробом.

5

Син мајке Агаре и презрени Јуда,
Са побожним страхом обилазе туда:
Смрт славећи твоју, на коју се сећа
Толико столећа!

6

А и на што црног кипариса грана?
Дан помена стиже, Тога славног дана
Одслужена биће, што окове кида,
Страшна панихида.

7

О витези српски, пепелишта тавна
Походиће тада наши милиуни,
Место тужних звона хориће се трубе
И наши плотуни.

НА ПРОСЛАВУ КОСОВСКЕ ПЕТСТОГОДИШЊИЦЕ

К ао Христос на Голготи,

Кад га Јуде разапеше,
Векове је Србин страд'о,
Ал' на крсту није клон'о;
Јер му вера тврда беше,
Јер се Србин у спас над'о.

Страдао је, трпео је,
Подносио смртне муке,
И гледао, с крста свога,
Издајнике, Бранковиће,
Где, ко Јуда, перу руке.
И када је издахнуо,

Награда му синџир беше;
Но ако му одузеше
Царску славу и слободу,
Крепка воља опет оста,
И то њему беше доста.

Осташе му мрачне горе,

Где се Рудник небу пење

И под небом орли боре,

И остаде суро стење:

И ту спомен славе старе

Диже цркве и олтаре.

Пет столећа већ се бори

Мрачно ропство и слобода;

Ал' већ данас Србин слави

Васкрсење свога рода —

И ако му нису овде

У Крушевцу код олтара,

Искупљене браћа дивна,

Које гони судба кивна;

Врла браћа са Миљацке,

Са Неретве и Вардара.

Весели се царски граде,

Престонице Лазарева!

Скини знаке туге твоје,

Да јуначки запевамо
Најмилије песме своје:
Отаџбино, мајко мила!
Буди светла и виђена,
К'о и некад што си била
Још у царска у времена.

МУРАТОВО ТУЛБЕ

У

дољи Косова равног, у жару пламене битке,

Где Мурат положи главу и паде од сабље бритке,
Сад мир мртвачки влада.

Ту данас варварин Черкез усамљен пољаном блуди,
И једнолику песму извија из снажних груди
Гонећи мршава стада.

Пусто почива Тулбе и над њим орлови круже,
А ветар пољаном душе и густе лелуја руже,
Споменик прошлости бурне, столећа Минулих давно,
Осамљен сведочи тако за дело божански славно.

Мир вам јуначки преци, што самрт примисте часно!
Мир ва пољу смрти, где месец трепери јасно
И ноћ дубока влада;

Где данас варварин Черкез усамљен пољаном блуди,
И једнолику песму извија из снажних груди,

Гонећи мршава стада.

ТУРСКА

К

'о изумрли давно преда мном градови леже

И мирна, убога села. Са мрачних домова њини'

И древних, камених платна, вињага густа се вије,

Ил' шуми на висини,

И као прастаро гробље лиснатом мрежом их крије.

Ено на суром Вису урвине вековне стоје

К'о страшан, огроман скелет... Кроз окна њихова пуста

Сањиво шумори ветар и ниче висока трава

Суморног заборава.

Изгледа, као да човек ни руком дотак'о није,

Што су столећа бурна одбила у мрачном ходу

Са кула и платна градских. Ту гњездо јеина вије,

И змија одвратно мили и гуштер по травном поду.

VII

НА НОВУ ГОДИНУ

Лете дани и године,

Вечитости то је ход —
У свечаном руху своме,
Походи нас нови год.

Све што данас духом дише
То молитве шаље сад;
Са молитвом поздравља га
Роб и госа, стар и млад.

Ал' кога ће небо чути,
То зависи и од нас:
Снажној вољи, ведрој руци,
Изостати неће спас!

Мила децо! За молитвом
Нека иде труд и рад,
Да у вама старост нађе
Напреднију унучад.

НА НОВУ ГОДИНУ

Срећно нек је ново лето,

Срећан празник свима вама.

Што трајете мучни живот

У невољи и сузама;

Што за кору сува хлеба

Под теретом умирате;

Ал' што васкрс чисте правде

Веровати ипак смете!

Срећан празник свима вама,

Тиранија које гони:

Ал' што сузе разумете

Које лију милиони —

Вама који против ропства

Подижете стег слободе;

Што славите рад и љубав,

Који општој срећи воде.

Срећан празник свима вама,
Мученици са свих страна,
Срећан празник, тужна браћо,
Од Адрије до Балкана.

СРПЧИЋИМА НА НОВУ ГОДИНУ

одине старе брзи лет

У бурну вечност стреме,
И ново лето здрави свет,
Долази ново време.
Па каква жеља, какав сан
Заноси наше груди,
Кад ново доба, нови дан,
Годину нову буди?

Положен лежи бритки мач,
И штит и копље сјајно —
Ни ланца звек, ни ропски плач
Не ружи време бајно.
Наместо тога покој благ
Слободним влада светом,
И само лахор, тих и драг,
С мирисним игра цветом...

Ах, каква срећа! Рад и труд,

Што дух и разум крепе,
Богатом руком шаљу свуд
Награде своје лепе.
И ново лето, нови год,
Са трон а рујних ружа,
Љубећи мирни људски род,
Просвете мач му пружа.

Положен лежи бритки мач
И штит и копље сјајно —
Ни ланца звек, ни ропски плач
Не ружи време сјајно.
И, срећом занет, народ мој
Опроштен свију зала,
Весело баца поглед свој
Од Саве до Урала!

Године старе брзи лет
У бурну вечност стреме,
И ново лето здрави свет,
Ново нам иде време —

О, мила децо, такав сан
Нек снажи ваше груди,
Кад ново доба, нови дан
Годину нову буди.

VIII

НА ТИЧАРУ

Н

а тичарском равном пољу, где протиче хладна Дрина,

Са лиснатом својом круном храст се диже од старина.

Њега муња не удара, нит' секира оштра сече,
Пастир под њим хлад ужива чекајући благо вече.

Он је ник'о поврх гроба удовице неке младе,
Што је силни јаничари исекоше у комаде.

Међ жбунастим гранчицама, под копреном њина хлада,
Мала једна тица живи од старина, од вајкада.

Она пева целе ноћи, она пева целог дана,
Не плаши се од кобаца, нити бежи од сељана.

О тој лепој малој тици причају се чудне бајке:
То је душа мале кћери над гробницом миле мајке.

Венуло је мало дете, што му земља мајку крије,

Нестало га једног дана и никада дошло није...

Куд се дело? Шта је с њиме? Нико није знати мог'о,
И од овог тужног дана протекло је врло много. —

На тичарском равном пољу, где протиче хладна Дрина,
Са лиснатом својом круном храст се диже од старина.

Њега муња не удара, нит' секира оштра сече,
Под њим сам се одмарао у спокојно мајско вече —

Срце ми је узимала горка срџба, тешка сета,
И у души презир'о сам насилнике целог света.

А жалостив, јасан цвркут хорио се са висина,
И преда мном шумила је валовита, хучна Дрина.

ПЕЋИНА НА РУДНИКУ

1

Т

рипут црни гавран загракта и прну

Над мрачним кулама Островице града...

А деспота Лазар подиже се тада,

Мрачан поглед баци у даљину црну.

Суморно грактање као крик се хори

И губи се нагло у неме даљине,

Нити поток шуми, нит' листак шумори,

Почивају мирно рудничке планине —

Ал' његову душу црна слутња пара,

И Бранковић дозва свештеника стара.

2

Кад свештеник стари у одају дође,

А деспот огрнут црним огртачем,

Па нити се диже, нит му руци пође,

Но немирно звецка мамузом и мачем,

Воштаница тихо на столу му гори,

Оборен му пехар и вино просуто...
Налакћен на столу он је мрачно ћут'о,
Као тајни ужас да му души мори —
Но безумно рука полетела мачу.
Кад се крик ужасни још један пут зачу.

3

„Звао сам те ноћас, седи свештениче,
Јер содомски грех ми ум и душу мрачи, —
Чуј, над мојом главом црни гавран кличе.
Крик његов ужасни мој свршетак значи.
Неће много проћи, а ја ћу умрети,
Опустеће сјајни Бранковића двори:
Али тајну своју ја не смем понети,
Тајну, што ме мучи и душу ми мори!
Исповест ми треба, за то сам те звао:
Оче, — ја сам мајку своју отровао...

4

„Кад се Рудник пређе и малена река,
Има једно дивље и суморно место,
На које сам некад одлазио често,
А на томе месту пећина је нека,
И у њој језеро. Са њених висина

Не вије се бршљан, не шумори цвеће,
Хладна пустош бије из њених дубина,
А језеро мртво никад се не креће. —
Но кад камен падне или реч се рекне,
У хладној празнини стократно одјекне.

5

„Када самрт стегне моје груди болне,
И потоне душа у вечноме мраку,
Ви пођите тамо, размакните волне,
И на дну језера копајте ми раку,
И тамо сахран'те Преко мога гроба
Нек' се метне тешка крстача гвоздена,
Да ми нема трага за позније доба,
Да ми гроб не куну у седа времена.
Све сам сада каз'о сад умрети могу,
А ти моју душу препоручи Богу”.

6

Тако деспот сврши. А кад треће ноћи
Почиваше Рудник у крилу тишини,
Глув некакав шум се разли по самоћи,
Као вал огромни на сињој пучини —
И потону у ноћ... Цело ово вече

Сановници српски стојаху на двору;
Муцио се деспот до пред саму зору,
А у зору челник изађе и рече:
„Господо витези! Свршене су муке,
Деспод даде душу у Божије руке”.

7

Са рудничког виса, по суморној ноћи,
Мртвачки се спровод полагао слази,
Тупо звони добош у немој самоћи,
Два и два се крећу по узаној стази.
Напред иде чета снажних копљаника,
А за њима слуге с рујним буктињама —
И мртвачки сандук. И хор свештеника
Оглашава поноћ светим молитвама.
У црноме руву, спрам буктиња сјајни',
Изгледају они к'о духови тајни.

8

Мртва, пуста поноћ, нигде жива знака!
Само каткад сова крикне и полети,
Преплашена можда од румена зрака,
Од потмуле лупе и песама свети'...
Кад стигоше месту, близу до обале,

Хор отпева онда суморно опело;
Уставама јаким размакоше вале,
Ископаше раку и спустише тело,
И крст преко њега. И над мрачним гробом
Зашумори вода и покри га собом. —

9

И мир вечни наста... Мрки копљаници
Оборише ћутке копља наопако,
Погасише свеће седи свештеници,
И кренуше натраг погружени јако,
А остаде пуста и празна пећина...
Њу не краси бршљан нити росно цвеће:
Хладна пустош бије из њених дубина,
А језеро мртво никад се не крепе.
Но кад камен падне или реч се рекне,
У хладној празнини стократно одјекне.

ПРАВЕДНИК

У

мре једна бедна жена,

И за њоме оста син,
Сва утеха слатка њена,
Нежан као бели крин.
И завапи горко она
Пред светињом Божјег трона:

„О Господе, који храниш
Сваку живу земску твар,
Који слабе од зла браниш
Као вечни, славни цар.
Усрећи ми чедо моје
По доброти воље Твоје”.

И Господ је саслушао
Молбу бедне мајке те,
Анђела му чистог дао,
Да над њима вечно гре;
Да га мучном стазом води

К чистој правди и слободи.

И синак је путем грео,
Којим трње ниче тек,
Увек благ, но увек смео,
Мучећи се цео век.
Док једаред, црни јаде;
Од тиранске пушке паде.

А заступник вечног Бога
Кад последњи зачу крик,
Са светлошћу лица свога
Обасја му бледи лик —
И онда се с њиме врати,
Где га брижна чека мати.

Бог је тако испунио
Сиротиње слатки над,
Син је њезин срећан био,
Јер је мајка срећна сад.
Она грли сина свога,
И обоје славе Бога.

СВЕТИ САВА

Ко удара тако позно у дубини ноћног мира

На капији затвореној светогорског манастира?
Већ је прошло тавно вече и нема се поноћ хвата,
Седи оци, калуђери, отвор'те ми тешка врата.
Светлости ми душа хоће, а одмора слабе ноге,
Клонуло је моје тело, уморне су моје ноге —
Ал' је крепка воља моја, што ме ноћас вама води,
Да посветим живот роду, отаџбини и слободи.
Презрео сам царске дворе, царску круну и порфиру,
И сад, ево, светлост тражим у скромноме манастиру.
Отвр'те ми, часни оци, манастирска тешка врата,
И примите царског сина к'о најмлађег свога брата...”

Зашкрипаше тешка врата, а над њима сова прну
И с крештањем разви крила и склони се у ноћ црну.
А на прагу храма светог, где се Божје име слави,
Са буктињом упаљеном, настојник се отац јави.
Он буктињу горе диже, изнад своје главе свете,

И угледа, чудећи се, безазлено босо дете.
Високо му бледо чело, помршене густе власи,
Али чело узвишено божанствена мудрост краси.
За руку га старац узе, пољуби му чело бледо,
А кроз сузе прошапута: „Примамо те, мило чедо”.

Векови су прохујали од чудесне оне ноћи, —
Векови су прохујали и многи ће јоште проћи —
Ал' то дете јоште живи, јер његова живи слава,
Јер то дете беше Растко, син Немањин, Свети Сава.

СВЕТИ САВА

Н

ад атонским храмом, још у давно време,

Подиже се бура усред ноћи неме.

И док мрачним крилом за небо се хвата,

Неко живо лупну у храстова врата. —

Игуман се диже. На уласку самом

Стајало је момче, увијено тамом.

У његовој руци што је горе диже,

С упаљена луча рујни пламен лиже.

Дим се вије, мота — и колути јуре

У капију тврду и зидине суре.

Ко је ово момче? Који јад га слама?

И шта тражи ноћас од Божијег храма?

Црн, себарски плашт му млада плећа краси,
По коме су пале коврџасте власи.

А по витком стасу, што га дичи тако,
Тврдом се је ликом опасао јако.

И он смерно стоји. О његовом врату
Само крст трепери у сувоме злату.

То бејаше Растко. Син Немањин то је,
Што је царске дворе оставио своје —

Јер га љубав гони, јер га жеља слама,
Да постане слугом Божијега храма.

Црн, себарски плашт му млада плећа краси,
По коме су пале коврџасти власи.

И над лепом главом, у дубини мрака,
Сјајан колут сија од најлепшег зрака.

IX

БРОДАР

Без крмила свога, без правца и пута,

Брод занесен јури, тумара и лута.

Под немирним крилом разигране буре

И пена и талас у ковитлац јуре...

И суморни бродар, прекрстивши руке,

Мирно слуша холуј и његове звуке.

Он ништа не тражи, ни за чим не жуди,

Не вије се уздах из његових груди.

К'о устргнут цветак, што се гробу спрема,

Он за радост не зна — ал' ни страха нема.

ПОЖАРНИЧКА ПЕСМА

Тиха поноћ земљу скрива,

Све спокојно снева сан
И милине рајске снива,
Док не сване бели дан. —
Ал' спокојство све док љуби
Док царује ноћи крас,
Јасним гласом труба труби
И страшни се хори глас:
Тра-та-тра-та!

И у мирном часу тада
Засија се румен жар,
Дом се руши, стреха пада
Стресајући дим и гар.
Отимље се сила беса
И развија грозну моћ —
Јаук лети под небеса
Кроз суморну, бурну ноћ:

Ватра, Ватра!

Држ'те лестве, воду амо,
У пламену варош ври,
Ал' док врисак лети само,
Ту је помоћ, ту смо ми!
И понова све се губи,
Малаксава адска моћ —
И још само труба труби
У дубоку, мирну ноћ:
Тра-та-тра-та!

НА ДНУ РЕКЕ

Р

еко, бистра реко, лепоте ти твоје!

Разгрни ми часом чисте груди своје,
Да сагледам чуда, да угледам рај;
Да прегазим поља рујнога корала,
Да походим дворе од чиста кристала,
Па да причам после лепоту и сјај...

О махни се, момче, тако луде жеље,
Тужна су ми поља и дворане веље,
Кад се у њих сами уселио јад;
Тек што зора сину са истока рана,
И запева славуј у сусреће дана,
Јунак их је један походио млад.

Залуду му поје бродарице виле
Чудновате бајке и песмице миле,
Залуду га двори сав чаробни свет —
Мутно му је око, срце пуно студи,

А бледу је главу спустио на груди,
Баш к'о бритком косом оборени цвет...

